

ЯЛТИНСЬКА ЄВРОПЕЙСЬКА СТРАТЕГІЯ (YES)

У статті йдеться про щорічні зібрання політиків, журналістів, бізнесменів у Ялті, які дістали назву Ялтинська європейська стратегія. На цих зібраннях розглядалися питання інтеграції України до європейського простору.

Ключові слова: європейська інтеграція, Ялта, стратегія, Фонд Пінчука.

В статті говориться про ежегодных собраниях политиков, журналистов, бизнесменов в Ялте, которые получили название Ялтинская европейская стратегия. На этих собраниях рассматривались вопросы интеграции Украины в европейское пространство.

Ключевые слова: европейская интеграция, Ялта, стратегия, Фонд Пинчука.

The article is about the annual gathering of politicians, journalists and businessmen in Yalta, which are called Yalta European Strategy. These meetings dealt with the issue of Ukraine's integration into Europe.

Key words: European integration, Yalta, strategy, Pinchuk Foundation.

YES – це незалежна міжнародна організація, створена з метою сприяння розвитку справедливої, вільної та заможної України, налагодженню стосунків зі світом та підтримки членства України в Європейському союзі. YES є відкритим форумом для обміну думками, де не лише активно застосовується міжнародний досвід та заохочуються нестандартні погляди на проблеми, але й формуються конкретні пропозиції щодо їхнього вирішення. Вона збрала у своїх лавах політичних керівників, провідних підприємців, учених, дослідників та журналістів України та інших країн. Ялтинська європейська стратегія організує лекції, засідання робочих груп та суспільні дебати в Україні та країнах Європейського союзу, видає періодичну літературу та виступає організатором щорічного з'їзду у Ялті.

З огляду на те, що провідним вектором зовнішньої політики України оголошена інтеграція до Європейського Союзу, то дослідження цієї проблеми в історичній науці видається надзвичайно актуальним. На сьогодні нам невідомі будь-які напрацювання з цієї теми, у зв'язку з чим автори цієї статті ставлять завдання показати зародження, мету та діяльність Ялтинської європейської стратегії з 2004 до 2011 рік.

Організація була заснована у 2004 році українським бізнесменом та громадським діячем Віктором Пінчуком. 1-4 липня він зібрав близько 30 європейських лідерів на перший Ялтинський європейський семінар для обговорення перспектив вступу України до ЄС. В заході взяли участь Прем'єр Міністр Канади (1993-2003) Жан Кретьєн, член парламенту Франції Домінік Стросс-Кан, член Європарламенту Марек Сівец. На другий день цієї зустрічі декілька учасників пропонують

трансформувати цю приватну ініціативу у міжнародну колективну організацію з метою сприяння процесу приєднання України до ЄС. Таким чином, Ялтинський європейський семінар перетворюється в Ялтинську європейську стратегію. В Україні створюється незалежний благодійний фонд, до складу правління цієї організації входять Александр Квасневський, президент Польщі 1995-2005 рр., голова правління; Віктор Пінчук, засновник YES та фонду Віктора Пінчука; Маріо Давід, депутат Європарламенту, Португалія, віцепрезидент Європейської народної партії; Александр Рар, директор з програм, німецька рада зовнішньої політики Німеччини; Марек Сівец, депутат Європарламенту, Польща, голова делегації Європарламенту у комітеті з парламентського співробітництва між Україною та ЄС; Хав'єр Солана, колишній генеральний секретар НАТО (1995-1999), генеральний секретар ЗСЄ (1999-2009), доктор наук (фізика), професор Мадридського університету, заслужений старший науковий співробітник з питань зовнішньої політики. До робочої виконавчої групи YES увійшли І. О. Климпуш-Цинцадзе, виконавчий директор; О. П. Рибалко, координатор проектів; К. С. Жданнікова, фінансовий директор; А. Г. Ковальова, головний бухгалтер [1]. Перша ялтинська щорічна зустріч дістала назву: «Нові кордони Європейського Союзу: нова стратегія партнерства?».

24 березня 2005 р. YES публікує результати першого дослідження громадської думки Європейців згідно з якими Україна займає 1 місце з кандидатів на приєднання до ЄС: 55 % Європейців хочуть щоб Україна приєдналась до ЄС, 31 % виступають проти цього. Це дослідження, яке проводила компанія TNS Sofres, відображає думку

громадян більшості держав ЄС (Франції, Німеччини, Італії, Польщі, Іспанії, Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії) щодо членства України в ЄС. Вперше за всі часи результати дослідження приносять надзвичайні новини: Європейці за вступ України до ЄС. Це змінює погляди про те, як громадяни Європи думають про Україну.

З 21 до 23 липня 2005 р. під назвою «Україна в Європейському Союзі: подальші кроки України?» в Лівадійському палаці у Ялті пройшов 2-й саміт «Ялтинської Європейської стратегії» (YES) – найбільший неурядовий форум з питань стратегічних відносин України та світу, який зібрав 69 провідних політиків, бізнесменів, громадських діячів та представників ЗМІ з 16 країн світу, в т. ч. з України – 23, Франції – 13, Великої Британії і Німеччини – по 6, США – 5, Російської Федерації – 3, Туреччини і Словенії – по 2, Ірландії, Словаччини, Австрії, Португалії, Австралії, Хорватії, Польщі і Канади – по 1-му. Серед значних осіб слід відмітити Стефена Байєрса – члена парламенту, колишнього міністра торгівлі та промисловості, колишнього міністра транспорту, голову правління YES (замість Квасневського), Велика Британія; Терренса Брауна – генерального директора Європейського інвестиційного банку, Ірландія, згаданого вище Маріо Давіда, Володимира Литвина, Голову Верховної Ради України, Анатолія Матвієнка, Голову Ради міністрів АРК і відомого всім українцям журналіста Савіка Шустера, який на той час представляв Канаду. До складу учасників входили також Прем'єр Міністр Франції (1998-1991) Мішель Рокар, член парламенту; держсекретар з закордонних справ Словаччини Магда Вашарьова; держсекретар з євроінтеграції Хорватії Марія Пейджинович Бурич. Робота саміту носила дорадчий характер [2].

8 листопада 2005 р. члени правління YES проводять зустріч з Президентом Європейської Комісії Жозе Мануелем Баррозу для того щоб закликати ЄС зайняти активну позицію у вирішенні питання щодо України напередодні Саміту ЄС-Україна який мав розпочатися 1 грудня цього ж року.

30 листопада 2005 року YES оприлюднює результати другої хвилі дослідження громадської думки серед європейців – за один день до початку Саміту ЄС-Україна в Києві – українським політикам, громадянам та засобам масової інформації. Результати дослідження підтверджують підтримку з боку Європейців щодо майбутнього України в складі з ЄС. За рейтингом Україна є найбажанішим кандидатом для приєднання не лише взагалі (51 %) а й в кожній з шести країн в яких проводилося дослідження (Франція, Німеччина, Італія, Польща, Іспанія та Великобританія), А це разом складає 75 % від загальної кількості населення ЄС.

У квітні 2006 року YES скликає міжнародну конференцію в Берліні, яка збирає близько 40 учасників для обговорення політичного

розвитку України після парламентських виборів, а також діяльності основних політичних сил стосовно європейської інтеграції. Представники «Нашої України» та Блоку «Юлії Тимошенко» висловили позиції своїх партій щодо створення майбутньої коаліції та кроків що їх повинна зробити Україна для наближення до ЄС.

29 Травня 2006 р. правління YES проводить зустріч з членом комісії Євросоюзу Бенітою Ферреро-Валднер, щоб переконати ЄС, що йому не слід обмежуватись лише Європейською політикою добросусідства у відносинах з Україною. Гостя наголошує на важливості налагодження більш продуктивного політичного діалогу з бізнес-елітою Східної України, у зв'язу з чим члени правління YES запропонували їй звернутися з промовою до регіональних представників бізнес-еліт та громадськості на регіональній конференції YES під час її перебування в Україні.

З 13 до 15 липня 2006 р. у Лівадійському палаці у Ялті пройшов 3-й саміт «Ялтинської Європейської стратегії» (YES). В ньому брали участь 86 осіб від 22-х країн світу: України – 18, Франції – 12, США – 10, Великої Британії – 9, Німеччини – 7, Хорватії – 5, Російської Федерації – 4, Польщі а Португалії – по 3, Італії – 2, Мальти, ЄС, Ірландії, Нідерландів, Литви, Норвегії, Латвії, Чехії, Румунії і Греції – по 1-му. На зустрічі превалювали в основному політики, серед них – Микола Азаров, Костянтин Грищенко, Леонід Кучма, Анатолій Кінах, Олександр Квасневський, керівник Секретаріату Президента України Олег Рибачук, Прем'єр-Міністр Хорватії Іво Санадер, міністри закордонних справ: України – Борис Тарасюк, Чехії – Ціріл Свобода, Румунії – Михай Унгуреану, Греції – Янніс Валінакіс. В своєму телевізійному зверненні до учасників Третьої Щорічної Ялтинської Зустрічі, Президент Європейської Комісії Жозе Мануель Баррозу схвально оцінив внесок YES щодо розвитку взаємовідносин між ЄС та Україною. Доповідачами на конференції були Прем'єр Міністр України Юрій Єхануров, Спікер Парламенту України Олександр Мороз, Президент Квасневський, Прем'єр Міністр Хорватії Іво Санадер, Міністр Закордонних Справ Румунії Михай Унгуреану, голова Парламентської Асамблеї НАТО, П'єр Леллюш, депутат Європейського Парламенту, Голова Комітету з міжнародних відносин, Елмар Брок та президент Інституту Брукінз Струоб Телбот. YES представив Програму дій 2020 стратегії вступу України до ЄС. Президент Польщі (1995-2005) Олександр Квасневський знову став членом Правління YES [3].

Активізується діяльність Ялтинської європейської стратегії у період між самітами. 19 жовтня 2006 р. члени правління провели зустріч з Президентом України Віктором Ющенко для його ознайомлення з Програмою 2020. «Без сумніву, звіт, що його надали представники Ялтинської європейської стратегії та встановлений термін 2020 повинні бути докладно вивчені нашими політиками та урядовцями і прийняті

до уваги під час формування нашої стратегії та тактики щодо виконання курсу Європейської інтеграції», – говорив заступник голови Секретаріату Президента, Олександр Чалий, формулюючи зауваження Президента Ющенка для прес-брифінгу, який відбувся після зустрічі. Програму 2020 також подано для розгляду до Брюссельської асоціації з розробки політичних курсів.

28 лютого 2007 р. відбулася чергова Міжнародна конференція YES в Берліні за участю прем'єр-міністра України Віктора Януковича як основного доповідача. Вона зібрала приблизно 400 учасників. У своїй промові прем'єр-міністр зробив акцент на встановленні більш ефективних та конструктивних відносин з провідними країнами ЄС та Брюсселем. Члени правління YES провели зустріч з Януковичем і обговорили подальші кроки України щодо розвитку відносин України та ЄС.

Член правління Ялтинської європейської стратегії Олександр Квасневський, подорожуючи Україною, у березні 2007 року виступив у відкритих дебатах у Львові, Дніпропетровську та Донецьку і взяв участь у Європейському дискусійному форумі, організованому спільно з Міжнародним Фондом «Відродження» та провідними регіональними університетами та аналітичними центрами, який зібрав 1 300 студентів, науковців, місцевих урядовців, громадських активістів та журналістів для обговорення ідентичності України та її відносин з ЄС.

2 Червня 2007 р. YES, спільно з делегацією Європейської Комісії, провели День Європи на головній вулиці Києва та влаштували дебати між політиками і дипломатами та пересічними громадянами прямо на вулиці. Публічна дискусія, що її організувала в Києві YES, привернула увагу більше ніж 500 осіб. В дискусії брали участь заступник голови Секретаріату Президента України, Олександр Чалий, заступник міністра закордонних справ і голова Української делегації з ведення переговорів щодо нової угоди України з ЄС, Андрій Веселовський та інші учасники свята.

Політична криза в Україні гальмує євроінтеграцію

30 червня 2007

У рамках 4-го щорічного саміту Ялтинської європейської стратегії (YES) відбувся круглий стіл «Політичний ландшафт України», присвячений сучасній політичній ситуації в країні і її впливу на євро інтеграційні процеси.

У круглому столі взяли участь представники провідних політичних сил країни - Леонід Кожара (Партія Регіонів), Григорій Немиря (Блок Юлії Тимошенко), Ксенія Ляпіна (Наша Україна), Микола Рудьковський (Соціалістична партія України). Модератором круглого столу був відомий німецький політолог Олександр Рар.

Учасники круглого столу надали свої трактування політичній кризі в Україні і шляхів її вирішення. При всій різноманітності і суперечливості трактувань спільним місцем у виступах

учасників було визнання того, щоб криза гальмує процес вступу України до європейського союзу. При цьому учасники висловили думку про те, що всі провідні політичні сили України погоджуються з ідеєю європейської інтеграції країни.

Представники політичних сил відзначили необхідність верховенства права як умови, без якої неможливе ні вирішення політичної кризи, ані рух до Європи. «Необхідно забезпечити верховенства права через незалежну судову систему», – відзначив Леонід Кожара. «Коли ми ведемо мову про Євросоюз – ми ведемо мову не тільки про економічні складові, але й про верховенство права у першу чергу», – підкреслив Микола Рудьковський [4].

У четвертому саміті, який відбувся 28 червня – 1 липня 2007 року в Лівадійському палаці, взяли участь провідні політики, бізнесмени, громадські діячі та представники ЗМІ з понад 20 країн світу. Зустріч була присвячена обговоренню взаємовідносин між Україною і Європейським Союзом і перспектив вступу України до ЄС у відповідності з розробленою експертами YES стратегією «Порядок денний – 2020», перспектив перетворень в економіці України у зв'язку з проведенням Євро-2012, покращення інвестиційного клімату, енергетичної безпеки, торгово-економічних відносинам між Україною і ЄС, а також тодішній політичній ситуації в Україні [5].

Між четвертим і п'ятим самітом правління YES провело низку консультацій з політиками і підприємцями в Україні, а також зустрілося 19 листопада 2007 р. з комісаром ЄС Пітером Мендельсоном з питань вступу України до СОТ, а 26 січня 2008 р. у Давосі приймає рішення про посилення ролі YES у питаннях вироблення політики громадського лобювання необхідних реформ і сприяння виконанню Україною «домашнього завдання», необхідного для уможливлення її інтеграції в ЄС. Дослідження, проведене у Франції TNS Sofres для YES 5-6 лютого, показало, що 56 % французів підтримують вступ України до ЄС. Представники Члени Правління YES, щоб представити ці результати, зустрілися в Парижі з Президентом Франції Ніколя Саркозі перед його зустріччю з Президентом України Віктором Ющенком.

20 лютого 2008 р. відразу після офіційного старту переговорів щодо зони вільної торгівлі між ЄС і Україною, оголошеного у Києві комісаром Пітером Мендельсоном і Президентом України Віктором Ющенком, YES об'єднує зусилля з Європейською бізнес-асоціацією, щоб провести дебати з підприємцями, політиками і урядовцями з питань створення зони вільної торгівлі і забезпечення її ефективної роботи.

9 квітня 2008 р. у Києві у партнерстві з Світовим Банком і Європейською бізнес-асоціацією за підтримки Представництва Європейської Комісії в Україні та Фонду Віктора Зінчука відбувся Форум «Зона вільної торгівлі: до успіху євро-

пейського проекту України» Він мав сприяти подоланню розриву між дослідженнями, аналітикою і виробленням політики. Провідні експерти з питань ЗВТ з України і ЄС працювали над рекомендаціями для переговорів щодо ЗВТ. Висновки експертів представлені політикам і урядовцям у дебатах з політичними лідерами. Серед учасників дебатів, які модерував Президент Польщі (1995–2005) і член Правління YES Александр Квасневський – Віце-прем'єр-міністр України у справах Європейської і міжнародної інтеграції Григорій Немиря, лідери парламентських фракцій і міністерств, представники опозиції.

У травні 2008 р. YES організувала публічні дебати і опитування до Дня Європи. З метою наближення дискусій про майбутнє Європи і України до українського народу, ці дебати проходили на головній вулиці Києва 11 травня. У Києві, Одесі та Донецьку проводилось інтерактивне опитування, яке відображало погляди українців на перспективи їх країни щодо ЄС.

До наступного саміту правління ЯЄС готувалося особливо ретельно. До участі у п'ятій зустрічі в Ялті у липні 2008 р., присвяченому впливу світових економічних криз на Україну, були запрошені відомі політики з різних країн світу. Директор-розпорядник Міжнародного Валютного Фонду Домінік Строс-Кан мав виступити ключовим доповідачем на першому пленарному засіданні саміту YES. Він повинен був прибути до Ялти відразу після завершення саміту «великої вісімки» (G8) на о. Хоккайдо (Японія), однією з головних тем якого стало обговорення сенсаційного звіту МВФ «Ціни на продовольство і паливо: сьогодняшня ситуація, макроекономічний вплив і політичні відповіді» – по суті, першої комплексної оцінки світової кризи з боку МВФ. Звіт був представлений Домініком Строс-Каном 2 липня в інтерв'ю британській Financial Times. У ньому мистився опис загроз макроекономічній дестабілізації для багатьох країн світу, в тому числі і для України.

У цьому звіті МВФ прогнозувалося, що зростання цін на нафту і продовольство може «істотно ослабити» економіки близько 75 країн, які розвиваються. Затяжна криза цін може привести до погіршення платіжного балансу і дестабілізації макроекономічної ситуації в цих країнах, чиї уряди в умовах, що склалися, не приділятимуть достатньо уваги боротьбі з інфляцією і бюджетній політиці. Найбільш сильний удар кризи, на думку МВФ, припаде на країни Азії, колишнього СРСР, Центральної Америки і Африки на південь від Сахари. Вразливість позицій України МВФ пов'язує з високим рівнем інфляції (третім у світі за підсумками першого півріччя) і великою (понад 50 %) часткою продовольства і палива в структурі витрат домо-господарств [6].

Крім Домініка Строс-Кана в дискусії про вплив глобальних криз на Україну в ході першого пленарного засідання 5-го саміту YES мали взяти участь старший науковий співробітник Інституту

міжнародної економіки Петерсена Андерс Аслунд, глава Комітету німецької промисловості «Схід-Захід» Клаус Мангольд, глава Національного банку Польщі Лешек Бальцерович.

5-й щорічний саміт YES пройде зазвичай у Великій Ялті з 10 до 13 липня. Серед його учасників – президент Польщі Лех Качинський, директор-розпорядник Міжнародного валютного фонду (МВФ) Домінік Строс-Кан, президент Польщі в 1995-2005 рр. і член Правління YES Олександр Квасневський, віце-президент Європейського Парламенту Марек Сівець. Спеціальним гостем саміту стане прем'єр-міністр Великобританії в 1997-2007 рр. Тоні Блер.

Оголошувалося, що у дискусіях візьмуть участь провідні стратеги найбільших політичних партій США – республіканець Карл Роув, екзаступник глави Адміністрації Президента Джорджа Буша мол., головний стратег президентських виборчих кампаній Буша, а також демократ Боб Шрам, політичний консультант виборчих кампаній Альберта Гора і Джона Керрі. Модератором дискусій виступить президент Ради з Міжнародних відносин (Council on Foreign Relations) Ричард Хаас. Всього в саміті візьмуть участь понад 160 політиків, громадських діячів, бізнесменів і дипломатів з понад 20 країн світу.

Мета 5-го щорічного саміту YES – обговорення глобальних сучасних викликів, їх вплив на Україну і Європу. У центрі уваги – нові загрози і можливості, що виникають у зв'язку з світовими фінансовою і продовольчою кризами, проблеми нової політичної конфігурації Євросоюзу і доля Лісабонського договору, питання енергетичної безпеки, стратегій для ЄС, Чорноморського регіону і України. Спеціальні сесії будуть присвячені аналізу політичного розвитку України і її інтеграції в Євросоюз.

П'ята Ялтинська щорічна зустріч відкрилася у намічений термін – 10-13 липня 2008 р. До п'ятої річниці YES публікує свою оцінку поступу України до ЄС згідно цілей, визначених у «Порядку денному – 2020». Зустріч зібрала понад 200 провідних політиків, підприємців та громадських діячів, щоб з глобальної перспективи розглянути ключові виклики і можливості, що постають перед Європою і Україною. На порядку денному шляхи вирішення широкого кола питань – від глобальної фінансової і економічної кризи, постачання газу і майбутньої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС до пошуку нових можливостей у Чорноморському регіоні, сприяння інфраструктурним інвестиціям і досягнення успіху у підготовці до «Євро – 2012». Серед учасників П'ятої Ялтинської Щорічної зустрічі – Прем'єр-міністр Великобританії (1997–2007) Тоні Блер, Президент Грузії Міхаїл Саакашвілі, керуючий директор Міжнародного валютного фонду Домінік Строс-Кан, Голова Верховної Ради України Арсеній Яценюк, Секретар Ради національної безпеки і оборони України Раїса Богатирьова та віце-прем'єр-міністр

України у справах європейської інтеграції Григорій Немиря [7].

Головною темою саміту стали сучасні глобальні виклики та їхній вплив на Україну та Європу. Учасники обговорили вплив світової паливної та продовольчої кризи на макроекономічну стабільність, питання майбутнього ЄС у світлі складного процесу ратифікації Лісабонського договору, створення зони вільної торгівлі Україна-ЄС, позиції політичних сил України відносно стратегії та тактики євроінтеграції.

Пленарні сесії також були присвячені впливу виборів у США і Росії на ситуацію в Україні та питанням побудови демократії і ринкової економіки в Чорноморському регіоні. У рамках трьох спеціальних секцій учасники обговорили проблеми поставок газу, можливості, які відкриваються перед Україною у зв'язку із глобальною продовольчою кризою, а також підготовку до Євро – 2012 [8].

12 липня 2008 р. в ході 5-го щорічного саміту Директор програм Німецької Ради з питань зовнішньої політики та член правління Ялтинської європейської стратегії YES Александр Пар вважав, що Україні необхідно формувати програму інтеграції до ЄС з урахуванням тих змін, які відбудуться в самому Євросоюзі до 2020 року: «Україна повинна націлюватися на той Євросоюз, який буде у 2020 році. Українські політики повинні спрогнозувати, яким стане Союз до цього часу, які зміни там відбудуться». У той же час, він переконаний, що процес вступу до ЄС у 2020 році для України буде легшим, ніж сьогодні, оскільки «чим далі, тим більше Євросоюз занепокоєний питаннями безпеки», для якої Україна, завдяки її геостратегічному положенню, має ключове значення.

Разом з тим, Александр Пар вважав доцільним, щоб у роботі самітів Ялтинської європейської стратегії в майбутньому брали участь представники середньоазійських держав – Туркменістану, Казахстану та Узбекистану. «Ці держави будуть мати велике значення для України», – підкреслив він [9].

Регіональне співробітництво буде сприяти євроінтеграції України – учасники дискусії саміту YES – до таких висновків прийшли учасники дискусії «Побудова демократії та ринкової економіки у Чорноморському регіоні» на пленарному засіданні 5-го щорічного саміту Ялтинської європейської стратегії (YES) 12 липня 2008 р. На думку експрезидента Польщі Александра Квасневського, «ми можемо недооцінювати або переоцінювати регіональне співробітництво. У Польщі було достатньо ефективне співробітництво з Чехією та Угорщиною, країнами Балтії. Тепер вони члени ЄС. Що є дуже цікавим у цьому регіоні – так це те, що країни мають різний статус: хтось член ЄС та НАТО, хтось – ні. Ці статуси різні і вони можуть створити певну «додаткову вартість». Сьогодні, за словами Квасневського, рівень співробітництва у Чорноморському регіоні незадовільний. «Ви

бачите туристів з Росії, але не бачите туристів з Болгарії, Польщі і так далі.

Старший радник політради європейського Союзу Пірка Таппіола відзначив, що Європейський союз все більше і більше придивляється до Чорноморського регіону і робить наголос на співробітництві з державами, розміщеними у цій частині Європи. «Тут дуже багато позитивної динаміки, багато успіхів. Україна вже двічі провела вільні демократичні вибори. Також слід відзначити вступ до СОТ. У вас – економічне зростання, але тепер необхідно звернути увагу на реформи. Сьогодні ми бачимо, що є певні слабкі сторони у розподілі повноважень між гілками влади. Але в цілому на регіон Євросоюз дивиться все більше і більше».

Секретар Ради національної безпеки і оборони України Раїса Богатирьова також зазначила, що співробітництво у Чорноморському регіоні є одним з пріоритетів України. «Чорноморський регіон дуже важливий. Особливо тому, що у цьому регіоні якраз знаходяться деякі країни колишнього Радянського Союзу, що бажають мати власну історію та підтвердити для себе вибір того простору безпеки, який задекларували нещодавно». Секретар РНБО відзначила, що у цьому регіоні зосереджені дуже великі енергетичні потужності і потужності енерготранспортування з Азії до Європи та з Європи до Америки. На її думку, розвиток співробітництва у регіоні передбачає створення чітких процедур взаємодії, а також створення можливостей руху капіталу.

На думку експерта Центру імені О. Разумкова Валерія Чалого, проблема Чорноморського регіону в тому, щоб Росія не домінувала тут. На його думку, Україна може бути посередником у цьому питанні. «Ми можемо вести мову про створення регіональної ідентичності. До того ж, економічний потенціал регіону дає гарні перспективи для розвитку» [10].

6-й щорічний саміт Ялтинської європейської стратегії проходив 24-27 вересня 2009 року. Його основна тема – «Україна та світ після кризи». Ключовими темами пленарних дискусій, які проходили у Білій залі Лівадійського палацу 25 та 26 вересня, були новий світовий економічний порядок; майбутнє української економіки; питання енергетичної безпеки; майбутнє України та ЄС; архітектура українсько-російських відносин; вплив Китаю на розвиток глобальної економіки.

У саміті взяли участь понад 200 представників ділової та політичної еліти, громадські діячі та журналісти з понад 20 країн світу. Серед ключових спікерів саміту – голова місії МВФ в Україні Джейла Пазарбазіоглу, віце-президент Світового банку з питань регіону Європи та Центральної Азії Філіп Ле Уору; радник проекту «Набукко», колишній міністр закордонних справ Німеччини Йошка Фішер; Спеціальний представник Президента Російської Федерації з питань економічного співробітництва з країнами СНД, колишній прем'єр-міністр РФ та посол РФ в Україні Віктор Черномірдин; Голова Парламентського Комітету

іноземних справ Швеції Горан Ленмаркер; віцепрезидент Китайського Інституту Стратегії та Менеджменту, посол, колишній Постійний Представник Китаю при ООН У Цзянь Мін; Голова Ради НБУ Петро Порошенко; Президент Польщі в 1995-2005рр. Александр Квасневський [11].

У своєму виступі на саміті екс-президент Світового банку Джеймс Вульфенсон сказав: «Я не прагну робити поганих прогнозів, але хотів би підкреслити, що ми не подолали кризи повністю», – нагадавши, що в США безробіття залишається на рівні 10 %, а 600 млрд. дол. вийшли зі світового вжитку у зв'язку з тим, що американці почали менше витратити й більше заощаджувати.

Водночас, екс-президент Світового банку відзначив, що економічний центр світу переміщується в Азію. За його прогнозом, до 2050 року Індія й Китай будуть виробляти близько 50 % світового ВВП.

«На наступній конференції в Ялті ми, можливо, не будемо говорити про європейську стратегію, а про азіатську стратегію – економічний розвиток сьогодні відбувається в Азії», – сказав Вульфенсон, підкресливши, що ідея вступу України в Євросоюз сьогодні вже не видається такою актуальною, як колись. «Економіки Європи йдуть на спад! Ви прагнете членства не в тій асоціації. Активний розвиток буде відбуватися саме в Азії».

Джеймс Вульфенсон закликав учасників саміту проаналізувати прагнення жителів азіатських держав отримувати сучасну освіту. «У Китаї вчиться близько 11 тисяч американців. Китайців, що навчаються в США – 91 тисяча. А всього студентів з Індії й Китаю, що отримують освіту за кордоном – близько півмільйона. Це ілюструє, наскільки розумні азіати й наскільки вони правильно розуміють стратегічно важливі для свого розвитку речі».

Екс-президент Світового банку закликав українських політиків і, зокрема, майбутнього президента країни, звернути увагу на стратегічно важливі для України проблеми – освіту, боротьбу з корупцією, управління корпораціями. «Світ дуже жорстокий, і треба бути дуже ефективними, щоб вийти на світову арену й зайняти там гідне місце» [12].

Значну увагу учасники 6-го саміту приділили україно-російським відносинам, які перебували в кризі. Ключову роль у їхньому відновленні повинні відіграти економічні фактори й, крім того – вони повинні будуватися на рівноправній основі. «Відносини України з Росією досягли такого дна, що необхідно докласти титанічних зусиль, аби відновити їх», – констатував Президент України в 1994-2004 роках Леонід Кучма. Він призвав Україну розбудовувати економічне співробітництво з Росією. «Економіка об'єднує людей і країни, а коли ми на перший план виводимо політику – ми отримуємо те, що маємо на сьогоднішній день». На його думку, у відносинах України і Європи на сьогоднішній день [2009 рік. – Авт.] немає

істотного прогресу, насамперед – з вини України. «Гарне гасло євроінтеграції ми за великим рахунком втратили. Ми багато обіцяємо, але, в основному, не виконуємо». Тому питання вбудовування дружніх відносин з Росією є ключовим для зовнішньої політики України. «Якщо в когось є думка, що ми можемо жити без Росії, та це найглибша омана. Росія була, є і буде нашим стратегічним партнером».

Леонід Кучма закликав українських політиків не будувати свої програми на ідеях, які розділяють суспільство – зокрема, на ідеї визнання російської мови державною. «Неможливо зробити російську мову державною, тому що в парламенті для цього потрібно 301 голос. А якщо неможливо, навіщо це піднімати? Але це не означає, що російська мова повинна стати в Україні іноземною», – сказав він. Особливо небезпечно, на думку екс-президента, те, що в українській політичній еліті сьогодні немає єдиної думки і єдиного погляду ні на стосунки з Росією, ні взагалі – єдиної точки зору щодо стратегії розвитку країни. «Росіяни не знають, з ким домовлятися. Не знають, як вести переговори».

Заступник директора Центру імені Разумкова Валерій Чалий вважав, що проблеми у відносинах Росії й України – це не ознака сьогоdnішнього часу, що вони існували давно. «Можливо, не було кризи довіри, але безхмарними вони не були», – нагадав він. Говорячи про угоду по створенню Єдиного економічного простору (ЄЕП), Чалий підкреслив, що вона фактично не діє. «Росія запропонувала Україні бути в підлеглому стані, при цьому відразу виходити на рівень економічного союзу. Створення такого жорсткого економічного об'єднання фактично блокує співробітництво України з Європейським союзом». – відзначив експерт. Головна проблема відносин, на думку Валерія Чалого – у сприйнятті російської еліти. «Росія на рівні політичного істеблшменту не визнавала й не визнає самостійності, незалежності України». До того ж, Росія й Україна вибрали різні моделі внутрішньополітичного розвитку: «У Росії помаранчева революція була сприйнята як поразка».

Валерій Чалий зазначив, що нормалізація українсько-російських відносин – це двосторонній процес. Але еліта в обох країнах дотепер перебуває під владою стереотипів. «Зрозуміло, без нормальних економічних стосунків з Росією рух України в європейському напрямку неможливий. У Росії є стереотип, що Україна повернеться у сферу впливу. В Україні – стереотип про те, що будь-яке рішення в енергетичній або іншій сфері повинне привести до зміцнення незалежності. Необхідно подолати кризу довіри».

Директор програм Німецького товариства зовнішньої політики, член правління YES Олександр Рар зауважив, що Україна й Росія не повинні входити в різні військові блоки. «Чи можуть українці уявити собі, що вони колись будуть жити в різних військових союзах з Росією? Навіть Греція й Туреччина співіснують у рамках одного

блоку – НАТО!». Розв'язком даного питання може стати створення ширшої структури безпеки. «Треба створити спільну організацію, де Україна й Росія стояли б разом і почували себе захищеними». – підкреслив він, визнавши, що в цьому напрямку ще мало конкретних пропозицій. «Треба подумати, які інститути необхідно ще створити в Європі, щоб це забезпечити» [13].

Тривали дискусії щодо світової економічної кризи. На думку Строс-Кана, глобальна економічна криза буде тривати як мінімум до середини 2010 року, однак ситуація у фінансовому секторі вже не викликає серйозних побоювань. Віко-навчий директор МВФ вважав, що упоратися із глобальною фінансовою кризою допомогло впровадження більшістю країн – у першу чергу Сполученими Штатами – антикризової фінансової стратегії. «Це усунуло ризик величезної депресії. Ми говорили, що ми на краю прірви. Але ми уникли прірви», – сказав він. Сьогодні, на думку директора-розпорядника МВФ, ризики повторення фінансової кризи зведені до мінімуму. «Якщо кризу розуміти як ризик банкрутства фінансових установ, то такий ризик сьогодні досить низький. Якщо говорити про наслідки – про вповільнення економічного росту у світі – то криза ще не закінчилася, але ми вже бачимо світло у кінці тунелю». На його думку економічна криза може закінчитися до середини 2010 року, причому в одних країнах позитивні процеси почнуться раніше, в інших – пізніше. «Впродовж, щонайменше, року нам доведеться боротися зі зростаючим безробіттям – не тільки в розвинених, але й у країнах, що розвиваються. Ще рано святкувати перемогу й говорити, що криза завершилася» [14].

7-а ялтинська щорічна зустріч: «Україна та світ: переосмислення перспектив» відбулася 30 вересня – 3 жовтня 2010 року. Головними її темами стали: переосмислення базових підходів в економіці, політиці та міжнародних відносинах; обговорення ключових глобальних викликів та загроз – зокрема, зміни клімату, а також різні моделі модернізації країн в умовах сучасного світу.

Виступаючи в дебатах, міністр закордонних справ Швеції Карл Більдт зауважив, що Україна повинна розглядати різні моделі інтеграції. Але головне для досягнення успіху в сучасному глобалізованому світі – це внутрішні реформи.

«Україна має потенціал. Але вам потрібні зміни в країні, які були б пов'язані з масштабними змінами у всьому світі», – підкреслив він. – «Потрібно навчатися взаємодіяти у світі, де царює надзвичайна взаємозалежність».

Карл Більдт навів приклад Туреччини, котра ще 20 років тому була країною з дуже централізованим управлінням і монополізованою економікою. «Але за 20 років вони пройшли величезний економічний та політичний шлях. Вони увійшли до митного союзу з ЄС, і вони стали глибоко інтегрованими з Євросоюзом, не являючись його членом. Зараз у них зростання 10 %, і тренди дуже вражаючі. У них немає нафти,

газу та інших ресурсів. Але у них є політичний талант зрозуміти попит на глобалізацію, прийняти її виклики», – підкреслив Карл Більдт [15].

В ході сесії «Енергетичні виклики» 7-го Ялтинського форуму YES виступив президент Інституту енергетики та фінансів (Росія) Леонід Григор'єв, який заявив, що із завершенням світової економічної кризи ціни на енергоносії будуть зростати. Епоха дешевої енергії закінчилась: «Через 2-3 роки газ повернеться в споживання. Закінчиться криза – будуть нові ціни на газ», – відмітив він. Але на думку директора ІЕФ, ціна на газ сьогодні знижується з політичних причин – у тому числі, за рахунок споживання скрапленого газу, який продається фактично за демпінговими цінами. Але відновлення світової економіки розставить все на свої місця.

В цьому розумінні Україні зіштовхнеться з серйозними проблемами, якщо не змінить свою енергетичну модель. «Легких рішень в енергетиці не буває. Україна – енергоємна країна. І їй необхідно зниження енергоємності та підвищення енергоефективності».

Візаві Леоніда Григор'єва по сесії «Енергетичні виклики», професор університету Лондона Алан Райлі вважає, що світова енергетика за останні 3-4 роки змінюється кардинальним чином, і ці зміни пов'язані зі збільшенням виробництва не конвент-ціонального (сланцевого) газу.

«Україні не обов'язково покладатися на прибутки від транзиту газу та нафти. Потрібно розвивати власні ресурси. Український газ на європейському ринку буде конкурентноспроможнішим за російський», – підкреслив він.

І Україна, і Росія повинні усвідомити зміни у глобальному енергобалансі. Це допоможе їм покласти край суперечкам з «газового питання» та сконцентруватися на нових джерелах енергії. «І українці, і росіяни постійно використовують газовий аргумент у міжнародних стосунках. Але зовсім не думають про те, чи є попит на «їхній» газ в Європі та чи збережеться він у майбутньому. Потрібно визнати, що правила гри змінилися, і змінилися назавжди», – підкреслив професор Райлі [16].

Форум завершився виступом Александра Квасневського: «Процеси, котрі відбуваються в Україні, Європі та Росії – це частина процесу глобалізації. І тому перспективи України нерозривно пов'язані з глобальними викликами та можливостями, які відкриває перед нами сучасний світ».

«Вам потрібно зрозуміти, яку роль ви хочете відігравати в цьому глобалізованому, багато-сторонньому світі. Це повинно змінити ваш підхід, ваш погляд на речі. Глобалізація – це процес, який ми не можемо зупинити. Ми нерозривно пов'язані з ним», – підкреслив голова Правління YES.

На його думку, вибір між Сходом та Заходом – для України не такий вже й важливий. «Будь-який український президент повинен знайти баланс між Росією та ЄС. Складність у іншому – яким має бути цей баланс, як його визначити, як описати».

Александр Квасневський закликав Україну та українців повірити у свої сили і не відмовлятися від європерспектив, тому що євроінтеграція України – це об'єктивна вимога часу. «Українці повинні вірити у свою власну силу, своє майбутнє. Тому що у вас є потенціал. Ми можемо довго обговорювати, чи потрібна нам в ЄС Туреччина. Але в один прекрасний момент ми попросимо турок вступити до Євросоюзу. Так ось, наступить і той день, коли ми прохатимемо вас, українців, вступити до ЄС. Тому що ви нам потрібні», – заявив Александр Квасневський.

Разом з тим, це не відміняє необхідності реформ, котрі має провести Україна: «Роботи у нас дуже багато. Потрібно вирішувати проблеми та виконувати зобов'язання. Що дуже важливо – ви маєте створити громадянське суспільство. Вам потрібна активність народу, вам потрібен розумний виборець, розумний електорат, який контролює роботу системи і голосує свідомо» [17].

З 15 до 18 вересня 2011 р. у Лівадійському палаці Ялти пройшла 8-а Ялтинська щорічна зустріч «Україна і світ: спільні виклики, спільне майбутнє», організована «Ялтинською європейською стратегією» (YES) у партнерстві з Фондом Віктора Пінчука.

16 вересня пленарні засідання Форуму відкрилися виступами Президента України **Віктора Януковича** та Президента Ізраїлю **Шимона Переса**.

Понад 200 міжнародних і українських лідерів з політичних, ділових та громадських кіл з понад 20 країн світу обговорили в Ялті основні глобальні виклики та їхній вплив на Європу та Україну.

Одною з ключових на 8-му форумі YES стала тема сучасного стану та майбутніх перспектив глобальної економіки. Ввечері першого пленарного дня зі спеціальною промовою «*Майбутнє західної демократії та ринкової економіки*» виступив весвітньо відомий економіст та публіцист, лауреат Нобелівської премії з економіки 2008 р. **Пол Кругман**. Світова економічна криза також обговорювалася на сесії «Глобальна економіка: допущені помилки та робота над ними» за участю американського економіста, директора Національної економічної ради **Лоуренса Саммерса**, члена ради правління Deutsche Bank AG **Юргена Фітчена**, першого заступника глави Адміністрації Президента України **Ірини Акімової** та міністра промисловості, енергетики та дозвілля Індії **Суреша Прабу**. Окремо обговорювалися питання економічного потенціалу та перспектив розвитку Туреччини та України – у дискусії взяли участь державний міністр Туреччини **Егемен Багиш**, міністр закордонних справ Швеції **Карл Більдт**, глава Наглядової ради Нацбанку України **Петро Порошенко** та старший науковий співробітник Інституту міжнародної економіки США **Андерс Аслунд**.

Іншою важливою темою стали проблеми та перспективи розвитку Східної Європи та відносини східноєвропейських країн з найбільшими сусідами – Євросоюзом та Росією. У дискусії на цю тему

взяли участь прем'єр-міністр України **Микола Азаров**, прем'єр-міністр Молдови **Володимир Філат**, європейський комісар з питань розширення і політики добросусідства **Штефан Фюле** та міністр закордонних справ Польщі **Радослав Сікорський**. Питання прав людини та розвитку демократії у «Великій Європі» обговорили Генеральний секретар Ради Європи **Торнбйорн Ягланд**, голова парламентської асамблеї Ради Європи **Мевлют Чавушоглу**, міністр закордонних справ України **Костянтин Грищенко** та заступник генерального секретаря Міжнародного Центру Демократів **Маріо Давід**. У перший пленарний день форуму відбулася дискусія на тему «Велика Європа» в глобалізованому світі: бачення інтеграції» за участі першого віце-прем'єра України **Андрія Клюєва**, міністра закордонних справ Швеції **Карла Більдта** та міністра економічного розвитку Казахстану **Кайрата Келімбетова**.

Другого пленарного дня форуму, 17 вересня, відбулась дискусія «Ключові тренди завтрашнього дня». Співкери сесії належать до категорії провідних світових експертів у цих питаннях: прем'єр-міністр Великої Британії (1997-2007) **Тоні Блер**, британський історик, фахівець з фінансової та економічної історії **Ніалл Фергюсон**, російський підприємець **Юрій Мільнер**.

Учасники форуму обговорили також питання змін глобального світоустрою та соціально-політичних процесів у Південній Африці. Співкерами з цих питань стали: генеральний секретар Ради ЄС **Хав'єр Солана**, президент Брукінгського інституту у Вашингтоні **Струоб Телботт**, голова правління Інституту сучасного розвитку (Росія) **Ігор Юргенс**, індійський політичний діяч **Мані Шанкар Аїяр**, заступник помічника держсекретаря США **Данієл Рассел**, **Леонід Кучма** та єгипетський журналіст **Тарек Осман**.

Завершився форум дискусією про альтернативні бачення майбутнього України, в якій взяли участь українські політичні лідери: **Арсеній Яценюк**, **Анатолій Грищенко**, **Наталя Королевська** та **Віталій Кличко** [18].

Із заключною промовою на саміті виступив голова правління Ялтинської європейської стратегії, президент Польщі в 1995-2005 рр. Александр Квасневський. За його словами, «в цьому мінливому світі є нові сили, які можуть допомогти нам скористатися можливостями». Серед таких він назвав, в першу чергу, нові технології: «Вони змінюють світ набагато швидше, ніж політика і навіть швидше, ніж економічні процеси. І що найважливіше, вони особливо змінюють життя молодого покоління».

В якості однієї з провідних сил сучасного світу Квасневський також назвав зростання соціальної та політичної активності молоді. Він закликав не називати нинішню молодь «втраченим поколінням» на підставі прогнозів зниження кількості робочих місць для молоді у світі. «Швидше нас можна назвати втраченим поколінням. А у молоді попереду все життя», – сказав Президент Квасневський.

Глава правління YES закликав зайвий раз не драматизувати ситуацію в глобальній економіці. «Звичайно, у нас проблеми. Але при належному керівництві, лідерстві, розумінні ми зможемо цю кризу подолати. Незважаючи ні на що, вона не порівнюється з Великою депресією 30-х років минулого століття, яка призвела, зокрема, до другої світової війни» [19].

Торкнутись змін в архітектурі глобального світового порядку, Квасневський зазначив: «Ніхто не сумнівається в тому, що ми знаходимося в процесі, який побудує архітектуру світу в 21 столітті. Час лідерства США вийшов. Питання про те, хто буде грати найголовнішу роль у світі майбутнього, залишається відкритим».

На думку Александра Квасневського, з великою часткою ймовірності можна стверджувати, що країни, які будуть лідувати у світі – США і Китай. Також буде зростати роль Індії, Бразилії, Латинської Америки в цілому, Росії. «Буде багато нових центрів. Це непогано, але це буде нове. У цьому новому світі будуть і хороші, і погані риси».

Євросоюзу в світі найближчого майбутнього Александр Квасневський відводить третє місце і вважає, що ЄС має всі шанси його за собою зберегти. «Європейський союз, як інтегрована конструкція має хороші шанси на «бронзову медаль» в цьому процесі. Є великі шанси, що криза буде нами подолана».

Разом з тим, голова Правління YES назвав кілька умов. Перше з них – ЄС має стати більш консолідованим в межах своїх нинішніх кордонів, у нього повинна бути не тільки загальна політика в сфері енергетики та безпеки, а й спільна зовнішня політика, особливо по відношенню до нових глобальних лідерів і гравців. «Другий момент – це майбутнє розширення. Якщо ми хочемо отримати бронзову медаль, нам потрібно 500 мільйонів людей з великим досвідом і хорошою освітою», тому, підкреслив Квасневський, всі розмови про те, що ЄС нібито «втомився від розширення» необхідно припинити [20].

За словами Андерса Аслунда, старшого наукового співробітника Інституту міжнародної економіки США, Україна, економічне зростання якої сьогодні становить 4 %, може подвоїти темпи і наздогнати Туреччину, чий показник становить сьогодні 9 %. «Україна має великий потенціал, але він недовичористаний», – сказав він.

Ключовою подією, яка сприятиме збільшенню темпів економічного зростання України, Аслунд назвав укладання угоди про глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Свідченням тому є історія Туреччини. «Турецьке економічне зростання почалося тоді, коли вони вступили в торгово-економічний союз з ЄС в 1996 році. Тому для України дуже важливо отримати договір про зону

вільної торгівлі з Євросоюзом. І це те, над чим сьогодні необхідно працювати і Європі, і Україні».

Однак, торгівля, на думку Андерса Аслунда – це лише один із драйверів зростання. Іншим, не менш важливим, є освіта. «Вища освіта в Україні дуже слабка. У Туреччині її рівень набагато вищий. Україні необхідно відкривати університети сучасного рівня, необхідна хороша програма видачі стипендій на освіту за кордоном. Якщо цього не відбудеться, Україна не зможе використовувати свій потенціал в повному обсязі».

Нарешті, третій фактор, який сприятиме економічному зростанню в Україні – підвищення якості управління державою. «Більшість країн дуже швидко розвивалися тоді, коли поліпшили управління корупції, Україна – на 134-му з 178 країн світу. Це означає, що необхідна дерегуляція, потрібно очистити всю державну систему. Туреччина зробила величезні кроки в цьому напрямку», – сказав Андерс Аслунд.

Основні надії на економічне зростання в Україні Аслунд пов'язує з сільським господарством. «Зараз це найбільш швидко зростаючий сектор економіки. І я не бачу причин, за якими Україна не могла б досягти успіху в сільському господарстві», – сказав він [21].

Таким чином, щорічні саміти YES у Ялті стали комунікаційною площиною, де обговорюються й розробляються політичні та економічні стратегії для Європи й України. З 2004 року в роботі самітів брали участь 42-й президент США Вільям Дж. Клінтон, канцлер Німеччини (1998-2005) Герхард Шредер, президент Польщі (1995-2005) Александр Квасневський, Президент України Віктор Ющенко та інші.

Окрім щорічних самітів, YES виступала ініціатором та організатором досліджень суспільної думки, форумів і дискусій з актуальних питань взаємовідносин між Україною та ЄС, проводить регулярні опитування суспільної думки в країнах ЄС із питань європерспектив України.

Залишається визначити, наскільки діяльність Ялтинської європейської стратегії продуктивна для України в плані її інтеграції до Європейського Союзу. На нашу думку, незважаючи на її вельми представницький характер, вплив її на самий процес просування України до європейського простору виявився набагато скромнішим від очікуваного. Неабияку гальмуючу роль в цьому відіграє світова фінансово-економічна криза, повільні темпи реформування в Україні у контексті з Копенгагенськими критеріями, бажання певної частини української спільноти віддати перевагу інтеграції до Єдиного економічного простору під егідою Росії. Навіть при позитивному рішенні грудневого 2011 року саміту Україна – ЄС про асоціацію немає впевненості у тому, що ця угода знайде підтримку парламентів усіх 27 членів ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Правління YES. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/about/yes-board>.
2. 2-а щорічна зустріч у Ялті, 2005 рік. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/Yalta-annual-meeting/2005>.
3. 3-я щорічна зустріч у Ялті, 2006 рік. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/Yalta-annual-meeting/2006>.

4. Політична криза в Україні гальмує євроінтеграцію. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/news>.
5. 4-а щорічна зустріч у Ялті, 2007 рік. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/Yalta-annual-meeting/2007>.
6. Домінік Строс-Кан представить в Ялті позицію МВФ з питання глобальних криз і їх впливу на Україну. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/news>.
7. П'ята щорічна зустріч у Ялті, 2008 рік. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/Yalta-annual-meeting/2008>.
8. Там само.
9. У 2020 році Україні буде легше вступити до ЄС. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/news>.
10. Регіональне співробітництво буде сприяти євроінтеграції України – учасники дискусії саміту YES. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/news>.
11. 6-а щорічна зустріч у Ялті, 2009 рік. – Режим доступу : ukraine.org/ua/Yalta-annual-meeting/2009.
12. Джеймс Вульфенсон. Економічний центр світу переміщується в Азію. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/news>.
13. Україно-російські відносини повинні будуватися на рівноправній основі – учасники саміту YES. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/news>.
14. Стросс-Кан. Святкувати перемогу над кризою рано. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/news>.
15. Карл Більдт. Реформи допоможуть Україні скористатися можливостями сучасного світу. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/news>.
16. Україні потрібна нова стратегія в сфері енергетики. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/news>.
17. Квасневський Александр: Прийде день, коли європейці попросять Україну увійти в ЄС. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/news/4120>.
18. Восьма щорічна зустріч у Ялті, 2011 рік. – Режим доступу : ukraine.org/ua/Yalta-annual-meeting/2011.
19. Квасневський А. Глобальні зміни – це не тільки виклики, але й можливості. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/news>.
20. Квасневський А. Щоб залишитись глобальним лідером, Євросоюз повинен розширюватися. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/news>.
21. Аслунд А. Україна має великий економічний потенціал, який використовуються неповністю. – Режим доступу : <http://yes-ukraine.org/ua/news>.

Рецензенти: д.і.н., проф. Й. М. Шкляж, д.і.н., проф. І. Я. Тодоров

© Тригуб Олександр Петрович, 2011

© Тригуб Петро Микитович, 2011

Стаття надійшла до редколегії 4 листопада 2011 р.